

TRẦN-ĐẮC-NGHĨA
TỔNG-LÝ

Giá bán nhật trình

BỘ QUỐC-NGŨ :
Trọn năm.....5\$00
Sáu tháng.....3 00

BỘ LANGSA :
Trọn năm.....3\$00
Sáu tháng.....2 00

BÁN CHUNG HAI BỘ
Trọn năm.....7\$00
Sáu tháng.....4 00

AN-HA-BÁO

MỖI TUẦN XUẤT BẢN NGÀY THỨ NĂM
ÉDITION EN QUOC-NGŨ DU COURRIER DE L'OUEST

Organe d'Informations Agricoles, Commerciales et Industrielles

NHÀ BÁO Ở TẠI ĐƯỜNG Boulevard Delanoue — Cantho

TRƯƠNG-QUANG-TIỀN
CHỦ BÚT

Về việc mua bán hay là mua nhật-trình xin đề thơ cho M. TRẦN-ĐẮC-NGHĨA

Lúc mua báo xin các ngài chiếu cố, gởi số tiền luôn, hồn-quản lấy làm thăm cảm.

Những bài gởi đến không đăng lên báo được thời không lệ trả lại, xin các ngài lưu ý.

MỘT DẤM TẮNG TRONG THỂ

Tại Cantho

Ông CAO-VĂN-TÌNH nguyên Tri-phủ nhứt hạng hội hươu tại thể ngày 17 Aout 1921, hưởng phước trần được 71 tuổi. Ông vẫn là một nhà sang trọng tại Cantho, trước nam của ông là M. Cao-văn-Hùng điển-thủ, trước có giúp việc nơi phòng quan Trạng-sư Pagès, rồi như là M. Nguyễn-tấn-Trạch cựu Trưởng-loa đường kim Quân-lý hàng Hậu-giang Dương-hàng tại Mỹtho, rồi như là M. Trần-đắc-Nghĩa Quân-lý Hậu-giang Ấn-quân và An-Hà-Bảo tại Cantho. Ông lại có một người cháu là Quan-ba Cao-văn-Đang chương quân một đạo binh đầu-đỏ tại Alger. Còn phần ông năm 1869 sang Pháp du học, đến năm 1873 ông mới hồi cố quốc. Bà giúp nước từ lãnh chức Thợ-kỹ đến thăng bậc Tri-phủ nhứt hạng thì năm giữ một lòng vì quốc vì dân. Bởi có ông trưởng cơ-đạo tại Phở đã cho ông.

Bổn tánh ông hiền từ khoan nhân đại độ, lúc hành chánh, ông bằng niệm 3 chữ Thanh, Thản, Cẩn, dĩ đức hóa dân, ái nhân như kỳ, lúc hội hươu ông thủ phận an nhân, an lạc tu nhân tích đức.

Có một điều lấy làm lạ: là lúc gần lâm chung, tuy là miệng lưỡi mới lời, mất thời lo âu-chuyển; song cái tính thản của ông bấy giờ, thản bằng quyền thực đến thăm ông, nói đến chi, ông lấy viết viết ngay ra mà trả lời, thật là tâm trí ông còn sáng như gương đến giờ phút ông qui thần. Đó là một sự thật tại mạng trời, luật Tạo-hóa đã định trước, song thật như ông đây gồm đủ phước, lộc, thọ, thêm đề danh thơm tiếng tới lại cho thiên hạ thương tiếc nhắc-nhở, ấy là thật mà danh chẳng mất vậy.

Theo di-giống ông để lại, nên linh-cửu ông chẳng được đề lâu, định ngày 25 Aout 1921 diếu về Vĩnhlong an táng.

Sớm mai ngày 23 Aout, nơi đình của ông tại Cantho thì thân bằng quyến hươu, gia tộc họ hàng, tế trụ đông đủ đang hộ tống xác ông về Ngã-từ (Vĩnhlong) là nơi diển sàng của ông đã có tạo sẵn sàng phần để cho ông trầm nằm yên giấc.

Là nghĩ trong cuộc sống chung này nhiều chỗ chỗ chỉ rất tiền, sự cùng tở và ken trắng đêm hơi, người đưa đơn đến lăng-làng yên-hiền xem có vẻ nghiêm trang và trọng cuộc hi ai trong đám xác. Có nhiều hàng-hoa (couronnes) gần, hi, dơi, của thân tộc bằng hươu cùng tông-tộc đức ông sắp đưa chắt đường và thiên hạ đến xem chen chen không muốn lớt.

Các quan Langsa và Annam dự cuộc

tổng chung là quan Chánh-Bổ Gazano, quan Phó-Bổ Vilmont, quan thầy Tuốc-Vielle, 2 quan Phó-Lực-sự Trương-van-Từ và Nguyễn-trung-Đắc, quan Đốc-học trưởng Võ-Văn-Lê-văn-Dức, quan Đốc-phủ-sứ Đỗ-quang-Trứ, ông Lê-bá-Cang Hội-dồng quân hạt, quan cựu Đốc-phủ Quận (Saigon), ông Nguyễn-van-Bích Tri-huyện, ông Võ-hiếu-Đề Hội-trưởng Cao-hàng N. An-hàng hội, ông Võ-văn-Thơm Hội-trưởng Khuyến-học hội, ông Trần-như-Cang Chánh-tổng Định-báo, ông Nguyễn-quang-Điều, Ban Biện-Nhơn-ái, ông Thái-khắc-Hoè cựu Hội-dồng địa hạt, ông Hòa đồ Trình v... v... và chữ sắc các ty các sở đông đủ.....

Trước khi phát hành: ông Trưởng-Tòa Hô-hưng-Nhượng đặc nội gia quyền của ông Cao-tiên-du đến trình cùng quan Chánh-Bổ Gazano xin tở lòng thành thiết cảm ơn ngài đến đưa đám

cho các Quan-Chánh-Bổ Gazano trả lời ưu cùng bửu quyền của quan Cao-Tri-phủ và khen tặng người lúc sanh thời giúp nước hết lòng, nay dấu người tiên cảnh xa chơi, Chánh-phủ còn nêu công-nghiệp. Kế lấy quan Phó-Bổ Vilmont *Ang lnh quan Chánh-Bổ Gazano kê công đức quan Cao-Tri-phủ và tở rằng Nhà-nước Langsa rất công-bình minh chánh cũng kể tới đây, như quan Cao-Tri-phủ đây: thuở sống giúp nước giữ nước thanh cao, tròn tròn phần sự được phần đường lảo hươu, nay ngài thất Chánh-phủ chẳng quên người là lời ngay công Chánh-phủ, quan Phó-Bổ Vilmont lại nhắc-nhở đến sự công-lâm khi phách an hươu của quan ba Cao-văn-Đang cầm binh bên Phi-lời-xi, ấy là một nhà danh tướng đáng kính đáng khen. Nay quan Cao-Tri-phủ tuần thời đã đến vậy ngài xin thay mặt cho Chánh-phủ tở lòng ai diếu và chúc cho linh hồn quan Phú trực vẫn tây phương, tiêu diếu cảnh ngoại.

Đoạn xong, dịch-giả vào điện linh cửu ra nhà An-công thì có một Ling lnh mã-tả theo hầu, các Viên quan Langsa và Annam theo đưa đơn đến bên đem xuống ghe, tàu xá-lúp kéo thẳng đến Ngã-từ (Vĩnhlong).

Qua đến Ngã-Từ là một giờ trưa, điện linh-cửu lên nhà, quàng đầy đến 7 giờ sáng ngày 24 Aout thì an táng.

Các viên quan như quan Đốc-phủ Đỗ-quang-Trứ, quan Đốc-phủ Quận (Sàigòn) ông Hội đồng quân tại Lê-bá-Cang, ông Huyện Nguyễn-van-Bích, ông Võ-hiếu-Đề, ông Võ-văn-Thơm, ông Kinh lý-Trình, ông Hội-dồng Hóc và M. Trương-quang-Tiền ở tại Cantho đều có qua kiệu đưa linh cửu lên dâng.

Ở tại Vĩnhlong thì quan Đốc-phủ Bấy

quan Đỗ-phủ Bấy, quan Phó Luân, quan Phú Ngưu, ông cai-lồng Phan-tắc Đạt, và nhiều vị nữa, vì đông mà không thể nhớ hết, xin các ngài dung thứ cho.

Lúc còn đề linh cửu trên địa huyết thì ông Võ-văn-Thơm ra đứng xin ca tụng công đức của quan phú, hồn báo đem vào đây:

Bầm qui quan, thừa qui thấy.
An cho phép tôi đứng giữa đây tở lời thành nhứt, trang lại cái trách nhiệm của quan phú Cao-văn đại-nhân, đối cùng đồng bào ta, trong mấy tình nãi đã có ngôi nhà đất, hầu nhắc công đức lúc sanh tiền ở trong quan trưởng và chức hươu hồn ngài đến cõi suối làng mây.

Tin hạt xa bay, thảo đến tại những người đã nghe danh quan phú Cao-văn đại-nhân thì tôi hiệp cùng ý qui ông tưởng quyết rằng: ai lại chẳng châu mây than thở, nhất tể một đấng đã đầy công với Tân-trào trát mấy mươi năm. Hưởng nữa là người thân thuộc, bạn tri-ký và các ngài đứng giữa đây.

Cao-văn đại-nhân trôi dạt có màu thật, ruột gan, tình nghĩa luôn mà báo sao khỏi nào nóng thương tiếc:

Dấu tôi không ca tụng, thế mà người có cựu trong mây tình, Cholon, Vĩnh-Long, Kách-gia, Soctrang và Cantho này vẫn chẳng bao giờ quên cái đại danh của ngài. — Đây tôi xin phép Cao-phủ được có lời đề sơ kể lúc ngài còn tại thế.

Như quan phú Cao-văn đại-nhân lúc sanh ra trên thì tại xứ Càn-giơ hạt Cholon.

Vừa vào tuổi thiếu niên là độ lần trào chưa được người Nam công nhận là ơn là nghĩa, phe cựu học còn thịnh lắm, ít người nghĩ đến cái chính-trị tương lai của Đại-pháp, sẽ khuyển hợp với người tân-học được đặt tại là thế nào. Thế mà quan phú lại xa tình, nên rất trọng cái uy-hiệu thiếu niên đối với xã-hội, mà trình-dộ vừa bản khai.

Nên chú, năm 1869 ngài tung dip, vượt ngàn sông bể sang Pháp địa. Du học vừa được một năm thì quân Đức lại đây đạo binh qua Pháp, công phá thành trì rất ngặt. Hỡi ôi! bởi lòng Đức da cổ tranh, bùng đột bá nên thảo luyện binh lính đã bao giờ thừa hư kéo đến chim đoạt thành lũy của Pháp, làm cho người người phải trốn tránh chốn cái nạn khói lửa mưa dầm.

Tuy vậy mà ngài chẳng nao nức chi quyết chẳng chui về cố quốc, gần ở lại chuyên chu đạo học đến năm 1873 ngài trở lại trời Nam thì tại sự ngài đã vừa với hoàn lợi danh thời bấy giờ. Ngài thì dân thông-ngôn, dân dân pher giao tại rất lo đến đáp trả thấy Đại-pháp, nên mấy mươi năm trong quan trưởng, tận thời gian địa vị cao-thượng chẳng lần lữa với danh nghiệp thành như ngài.

Chức Phú bực trong mình thì trách

nhệm ấy đối với tâm-lý của ngài rất xứng đáng, mấy tình vừa kể ra trên kia là nơi ngài đã có đề vết ơn làng được lại cho dân xã ca tụng không mực vậy! Đến hai mươi năm kể đây, ngài về ngôi tại Cantho, nhà nước cũng tặng cho ngài một tấm danh-dự như lễ hươu.

Còn cháu một nhà rần-rát phan dòng đều có giá trị cao thượng ở giữa xã hội kia như ông quan ba Cao-văn hiện bêu Alger cũng là cháu của ngài. Thư nghĩ cần như sinh thất thập... coi đời này được mấy kẻ. Thế mà giờ quan phú Cao đại-nhân đã sạch nợ trần, bỏ lại bao nhiêu tài lực và ân đức, khiến người thương tiếc đây tại đã 71 rồi.

Thật là quá biết bao, trong mấy hôm xat ngài để tại thub Cantho, thì thấy chẳng biết số người ra vào sầu thảm, đều chúc cho hồn ngài sớm đến cảnh Thước non Bồng, hưởng phước lạc nhưn thuộc Cáo-thinh Vĩnhlong đây là nơi anh ruột của ngài là ông Cao-văn-Sanh, Vệ-huy định trước xat ngài về.

Hỡi ôi! trải 71 năm ở đời, từng hóa nơi ngài nhậu lả, cuộc diêm bửu tiền trường sắp đề long không thể kể tron. Xét như số của ngài ai dưới sánh, là từ quân Đức dục mặt đất Anh-xach Loranh của Pháp, thì ngài đã hay thấy, rồi nay Pháp lấy lại thì cũng con ngài. Thế thì trong cuộc một tương có mấy ai!!! Giữa đây phan dòng là người đã được ngài dạy bảo. Hôm nay xat ngài đem an táng tại đất Vĩnhlong này là nơi qui-định, là nơi chẳng ít dấu cổ nhà Nam, thì chúng ta nên gặt đầu trong đờ hươu hồn ngài sớm đến cõi suối làng mây.

Hựu thì
Ông phú Cao-văn đã lãnh đời, Bấy mươi một tuổi mấy làm người? Lợi danh vẫn sớm tròn Nam, Bắc, Tâm tểg từ xưa đây đất trời. Đảnh Thước non Bồng hồn dầu miễn Lăng nhàn nết được dẫn còn tươi, Cái tang huỳnh-thổ chôn hào-khết Nào mấy huyền vi nó vị ai.....???

Ông hội-dồng quân hạt Lê-bá-Cang cũng có làm một bài chúc tụng, nhưng ngại vì ngài đối với quan phú Cao-văn nhân có cái cảm tình vô hạn không thể đọc được. Chui c đến nửa bài vào mà tức-tức, giọt lệ khôn cầm, rồi thành ra không được thỏa mãn cái hi vọng. Bài vào ấy đặt bằng chữ Langsa, vậy hồn báo xin phiên dịch ra đây để đọc giả được rồi.

Thưa các ngài
Quan phú Cao-văn đại-nhân đã về quê. Tôi xin vì chức trách thay mặt cho những người đã quên biết và đã chịu cái ân đức của ngài bản kiệu đề ít lời đưa ngài về cõi thơ.

Quan phú đã lãnh trần, thế mà danh

Hài đàm

Hình thức với tinh thần

Một bữa cha dục con đi ruộng, xem lúa coi chín chưa. Cha các nghĩa các chuyện cho con nghe, con không để ý, cứ chăm-chú vào hai gié lúa kia, phát chắt lại ngát lên dâng cho cha và thưa: Con xem gié lúa này cắt đầu lên cao mù, chắt là gié qui lóm, chẳng như gié ki^a nằm mẹp xuống nước, trông ya thật xấu xa hơn một quá.

Cha đáp: con ôi! thế thì con lóm rồi. Và lại gié này cắt mình lên cao là ei hột lép, nhẹ nhàn; chớ gié kia nằm mẹp, xem thật xấu xa, nhưng trong vỏ chứa đầy ruột, thành nạng quả mà phải cúi đầu do con ôi.

Cuộc đời những kẻ có hình thức mà không tinh thần thì kẻ ấy làm gì cho có ích. Con ôi! hình thức với tinh thần khác nhau xa lắm, người phải đề đặt cho làm kẻ lóm. Những kẻ ngành một vênh mây kia chính là quân ngu chớ trong bụng không có gì là học thức.

Nào-Dời

ngài còn đề lại, ngài đã vì đời mà tin giữ cái trách-nhiệm hoàn toàn. Ai là người đã biết ngài thì chắc không sao là không ngấm người thương tiếc. Lúc ngài sinh tiền thì đã dạy công giúp nước, công thấy Đại-pháp còn ghi.

Tôi không nhắc lại cái lịch-sử của ngài, vì quá dài, tôi chỉ muốn tở rằng: sau khi ngài sang Pháp du học rồi thì nói cố quốc để giúp nước. Ngài đã từng được thuyền bỏ đi nhiều lần, trước kia làm thợ kỹ, mãi đến lên chức Tri-phủ là tại Cantho. Miếng Hậu-giang này ai cũng từng nghe cái đức-lãnh của ngài, cái chí khí cao thượng của ngài thật là ít có.

Nhơn dân yêu chuộng, cùng những người thương giao-thiệp với ngài rõ được tâm lý ngài rồi thì ai cũng công nhận là quý-ban. Hôm nay do Tạo-khèo, sắp đưa ngài về tiên cảnh, nhưng cái tên tuổi ngài vẫn còn đứng vững nơi non sông, thu tểg khi chúng ta nên thành tâm đề khấn hươu hồn ngài dầu thác cũng như còn, xin chúng lấy.

Bổn báo nhân lấy dịp nhất lại cái đám tang trong thể của quan phú Cao đại-nhân đây, nên được nói lời theo TIN BUỒN kỷ trước, kính đề phan tru cùng Cao-phủ và chức hươu hồn ngài thoát cõi trần ai.

An-Hà-Báo

Kính điều

2. *Acropora* *h. h.*